

Händel Georg Friedrich (1685-1759)

Jego styl uważa się za syntezę trzech elementów narodowych: włoskiego, niemieckiego i angielskiego. Pełne blasku i siły witalnej utwory Händla stanowią, obok dzieł Jana Sebastiana Bacha, szczytowe osiągnięcie epoki baroku

Georg Friedrich (Jerzy Fryderyk) Händel urodził się 22 lutego 1685 roku w Halle, w tym samym roku co dwaj inni mistrzowie [baroku](#) — [Jan Sebastian Bach](#) i [Domenico Scarlatti](#). Ojciec przyszłego kompozytora, również noszący imię Georg, nieprzychylnym okiem spoglądał na skłonność syna do muzyki, uważając, że los muzyka jest bardzo niepewny, wręcz zakazał mu dotykać jakiegokolwiek instrumentu muzycznego. Chłopiec wykazał się jednak dużym sprytem i kiedy wszyscy członkowie jego rodziny spali, z zapalem ćwiczył na klawikordzie na strychu rodzinnego domu. Dopiero dzięki wstawiennictwu przyrodniego brata Karla i księcia Sachsen-Weissenfels ojciec pozwolił utalentowanemu synowi pobierać lekcje muzyki u kompozytora Friedricha Wilhelma Zachowa — organisty i dyrektora muzyki kościelnej w Halle.

Nauka u Zachowa polegała przede wszystkim na doskonaleniu umiejętności gry na instrumentach klawiszowych, nauce [kontrapunktu](#) i studiowania [partytur](#) kompozytorów włoskich i niemieckich. Pod kierunkiem swojego nauczyciela Händel stał się świetnym [klawesynistą](#) i [organistą](#), grał na [skrzypcach](#) i [oboju](#), poznał także tajniki gatunków i stylów muzyki włoskiej, a także przyswoił sobie sztukę kontrapunktycznych imitacji i opracowywania melodii [chorałowych](#), charakterystyczną dla muzyki niemieckiej. Można przypuszczać, że wpływ na jego wczesny styl miała także twórczość Johanna Philippa Kriegera, organisty na dworze saksońskim od 1677 r., a następnie, od 1680 roku kapelmistrza na dworze w Weissenfels, posiadającego znakomitą bibliotekę muzycznych druków, której bogactwem dzielił się z lokalnymi muzykami.

W lutym 1702 roku, zgodnie z obietnicą złożoną ojcu, Händel rozpoczął studia z zakresu prawa cywilnego na uniwersytecie w Halle, przyjmując równocześnie stanowisko organisty w kościele katedralnym (*Liebfrauenkirche*) w tym mieście. W tym czasie zawiązała się przyjaźń kompozytora z mieszkającym w Lipsku [Georgem Philippem Telemannem](#), który wprowadził Händla w świat [oper](#). Od tego momentu obowiązki organisty i zajęcia uniwersyteckie stały się dla Georga Friedricha wyjątkowo uciążliwe i niesatysfakcjonujące. Już w 1703 roku postanowił zmienić swoją sytuację i przenieść się do Hamburga, jednego z najbardziej prężnych ośrodków epoki baroku, posiadającego również teatr operowy. W tym okresie Händel zaprzyjaźnił się z Johannem Matthesonem, który później stał się teoretykiem muzyki. W jego towarzystwie

kompozytor odbył inspirującą podróż do Lubeki, aby posłuchać sławnych koncertów organizowanych przez Dietericha Buxtehudego. W Hamburgu Händel został najpierw skrzypkiem, a potem klawesynistą w operze i tam też udało mu się wystawić w 1705 r. operę *Almira*, która odniosła ogromny sukces. Postanowił wyjechać do Włoch, gdzie mógłby zarówno przyjrzeć się operze włoskiej, jak i odnieść nowe sukcesy. Händel odwiedził Wenecję, Florencję, Rzym i Neapol, dużo komponował, zarówno [operę](#), jak i [oratoria](#), [kantaty](#) (ok. 150), mniejsze utwory religijne czy instrumentalne.

Podczas pobytu w Italii Georg Friedrich nie tylko udoskonał swój styl w zakresie melodyki, śpiewności arii i języka włoskiego, ale poznał wielu znakomitych twórców, których styl sobie przyswoił, i z których czerpał inspirację, a nawet dosłowne zapożyczenia przez całe swoje twórcze życie: m.in. [Arcangelo Corellego](#), [Alessandra Scarlatti](#), Domenico Scarlatti, [Tomaso Albiniego](#).

Otrzymał także zaproszenie do Anglii. Droga do Anglii prowadziła jednak przez Hanower, gdzie Händel objął stanowisko dyrygenta na dworze elektora. Parę miesięcy później wyjechał do Londynu, gdzie w lutym 1711 r. wystawił operę *Rinaldo*, która odniosła ogromny sukces, przyczyniając się do ogromnej popularności opery w Anglii, gdzie wykonane zostały jego kolejne dzieła: *Il Pastor Fido* (1712 r.), *Teseo* (1713 r.), *Amadigi* (1715 r.). W czerwcu powrócił do Hanoweru komponując tam koncerty [obojowe](#), [sonaty](#) triowe i duety [kameralne](#). Jesienią 1712 r. osiadł na stałe w Londynie; niebawem zaczęto go uznawać za największego angielskiego kompozytora narodowego (z inną pisownią nazwiska: Haendel). Napisał wówczas trzy nowe opery, odę na urodziny królowej Anny (swój pierwszy utwór w języku angielskim). Wkrótce stał się oficjalnym kompozytorem dworu angielskiego z dość wysoką pensją 200 funtów rocznie.

W sierpniu 1714 r. na tron angielski wstąpił Jerzy I. Legenda głosi, że nie był on przychylny Händlowi i dopiero po wykonaniu w czasie przejażdżki po Tamizie w lecie 1717 r. *Water Music* (*Muzyki na wodzie*), obecnie jednego z najbardziej znanych utworów kompozytora, zmienił do niego stosunek. Nie wydaje się być to prawdą, skoro już w roku 1715 król podwoił mu pensję, dodał też kolejne 200 funtów za nauczanie muzyki królewskich dzieci. W lutym 1719 r. pod patronatem monarchy założono towarzystwo akcyjne Royal Academy of Music, w którym powierzono Jerzemu Fryderykowi Händlowi stanowisko dyrygenta, a także obowiązek sprowadzenia z zagranicy największych włoskich śpiewaków. To właśnie w ramach tej instytucji prowadził kompozytor aktywną działalność i tworzył swe najświetniejsze opery, jak *Giulio Cesare* (*Juliusz Cezar*) (1724 r.). W dowód zasług otrzymał w 1723 r. tytuł Composer of Music for his Majesty's Chappel Royal, a także otrzymał specjalny przywilej chroniący jego prawa autorskie.

Georg Friedrich Händel, Muzyka na wodzie. I Suita F-dur (HWV 348)

W lutym 1727 r. przyznano Händlowi obywatelstwo angielskie, a cztery miesiące później umarł król Jerzy I. Nad teatr przez niego prowadzony nadciągnęły czarne chmury i w czerwcu 1728 r. Royal Academy of Music zakończyła działalność. Przyczyną były zbyt wygórowane stawki dla śpiewaków, a także wystawienie u konkurencji *Opery Żebraczej*, w której przeciwstawiono się hegemonii opery włoskiej i podjęto tematykę społeczną. Jerzy Fryderyk Händel postanowił założyć na własny rachunek nową scenę operową, *Academy of Music*, która rozpoczęła swą działalność w grudniu 1729 r. Sytuacja tej instytucji już w 1731 r. zaczęła gwałtownie pogarszać się, a i sam kompozytor został poddany gwałtownej krytyce. Mimo sukcesów oratorium *Alexander's Feast* (1736 r.) oraz pozyskania przychylności następcy tronu, a także dużej aktywności kompozytorskiej — powstało kolejnych dziesięć oper — z końcem sezonu 1737 r. Händel stał się bankrutem, a na domiar złego uległ atakowi reumatyzmu i stopniowo zaczął tracić władzę w prawej ręce. Po powrocie z kuracji w Akwizgranie w 1738 r. napisał swą jedyną [operę komiczną](#) *Kserkses*, a następnie jeszcze trzy inne, równie słabo przyjęte przez publiczność i wreszcie zniechęcony, w 1741 r. ostatecznie zarzucił twórczość operową i skierował swe zainteresowania w stronę [oratorium](#) — pierwsze z nich to *Saul* oraz *Israel in Egypt* z 1739 r. Pod koniec 1741 r. Jerzy Fryderyk Händel wyjechał niemal na rok do Dublina, gdzie miała miejsce w 1742 r. premiera jego opus magnum — oratorium *Mesjasz*. Wykonanie tego utworu w Londynie rok później nie wzbudziło początkowo entuzjazmu, ale już niebawem dzieło to zyskało status kultowego. Do dziś przy słynnym *Alleluja* każdy szanujący się Anglik wstaje z miejsca.

Choć stan zdrowia kompozytora nie był najlepszy (cierpiał na depresję i prawdopodobnie miał wylew), powstawały kolejne wielkie oratoria — *Samson* (1743 r.), *Hercules* (1745 r.), *Judas Maccabaeus* (1747 r.), *Joshua* (1748 r.), *Susanna* (1749 r.), *Salomon* (1749 r.), *Jephtha* (1752 r.). Podczas uroczystości pokojowych w 1749 r. wykonano jego *Music for the Royal Fireworks* (*Muzyka królewskich sztucznych ogni*). To wszystko ostatecznie umocniło pozycję kompozytora i uwolniło już na zawsze od trosk finansowych. Z innych ważniejszych dzieł tego okresu należałoby wymienić chóralne *Ode for St. Cecilia's Day* (1739 r.), a także liczne utwory kameralne i orkiestrowe z *12 Concerti grossi* (1739 r.) na czele. W 1752 r. Händel stracił wzrok i choć nadal prowadził działalność muzyczną — dyrygował, dawał koncerty, przerabiał swe dawniejsze utwory — praktycznie zaprzestał komponowania. Zmarł 14 kwietnia 1759 r. — bogaty i sławny. Pochowano go w opactwie Westminster w obecności wielotysięcznego tłumu wielbicieli. W sławiącym go pośmiertnym epitafium czytamy:

W tym Miejscu

Złożone są Szczątki

JERZEGO FRYDERYKA HANDLA

Najznakomitszego Muzyka

Jakiego Wydały Wszystkie Wieki,

Którego Kompozycje były

Językiem Uczuć

A nie ledwie Dźwiękami;

I przewyższyły Moc Słów

W wyrażaniu różnych Namiętności

Ludzkiego Serca

(Tekst epitafium za: Christopher Hogwood, *Händel*, tłum. Barbara Świdarska, Kraków 2010, s. 277).

dr Aneta Markuszewska

Ciekawostki

W 1704 r. Händel wraz z kompozytorem Johannem Matthesonem wdał się w spór o to, kto ma prawo realizować partię continuo podczas przedstawienia operowego. Zorganizowano pojedynek i Mattheson wygrał. Händel przeżył tylko dlatego, że niemal śmiertelny cios szabli zatrzymał się na guziku od jego płaszcza.

Przyczyną utraty wzroku przez kompozytora była prawdopodobnie nieudana operacja usunięcia zaćmy, przeprowadzona w 1758 r.

Wiele informacji o życiu Händla zawiera jego pierwsza biografia *Memoirs of the Life of the Late George Frederic Handel* (London 1760 r.) Johna Mainwaringa. Informacje te były i nadal są uzupełniane przez badaczy twórczości kompozytora, zob. O. E. Deutsch, *Handel. A Documentary Biography* (New York, 1955 r.) czy wydanej nie tak dawno w języku polskim biografii kompozytora autorstwa Christophera Hogwooda, *Händel*, zawierającej wiele interesujących informacji źródłowych z epoki. Tak opisany jest w tej książce (s. 27) wyjazd kompozytora do Lubeki w relacji zaprzyjaźnionego z nim Johanna Matthesona: — 17 sierpnia tego samego roku pojechaliśmy do Lubeki, układając w powozie wiele podwójnych fug *da mente non da penna* [w głowie, a nie piórem]. Zostałem zaproszony przez Magnusa von Wedderkoppa, przewodniczącego rady, by starać się o posadę następcy słynnego Dietricha Buxtehudego i zabrałem ze sobą Händla. Graliśmy na prawie wszystkich organach i klawesynach w mieście i zawarliśmy umowę, o której wspomniałem w innym miejscu, że on będzie grał tylko na organach, a ja tylko na klawesynie. Okazało się jednak, że warunkiem nominacji było małżeństwo, do czego żaden z nas nie czuł najmniejszych skłonności, toteż powiedzieliśmy 'do widzenia' miastu, dobrze się przedtem zabawiwszy i otrzymawszy liczne miłe dowody szacunku.

Do posłuchania w Kanonie Muzykoteki Szkolnej:

- [Concerto grosso B-dur op. 6 nr 7](#)

- [Koncert organowy F-dur HWV 295](#)

- [Mesjasz HWV 56: Alleluja](#)

Do obejrzenia:

- inscenizacja opery [Agrippina](#) w Teatrze Stanisławowskim w warszawskich Łazienkach Królewskich (2014)